

Stanisław Kossuth (1893-1968) – żołnierz, górnik, redaktor naczelny „Przeglądu Górniczo-Hutniczego”, „Przeglądu Górniczego”, historyk górnictwa węglowego

Stanisław KOSSUTH (1893-1968) – soldier, miner, editor-in chief of Mining and Metallurgy Review, Mining Review, historian of coal mining

Mgr inż. Eugeniusz Ragus*)

Treść: Przedstawiono sylwetkę inżyniera górniczego Stanisława Kossutha, z podkreśleniem najważniejszych jego działań na rzecz odzyskania niepodległości Polski oraz jej odbudowy w latach międzywojennych i po II wojnie światowej. Był on szczególnie aktywnym w obszarze działalności stowarzyszeniowej inżynierów górnictwa oraz na rzecz rozwoju polskiego górnictwa. W ostatnim okresie swojego życia zajmował się także historią górnictwa.

Abstract: The figure of the mining engineer Stanisław Kossuth was presented, with the emphasis on his most important efforts to regain Poland's independence and its reconstruction in the interwar years and after the Second World War. He was particularly active in the area of associative activity of mining engineers and for the development of Polish mining. In the last period of his life he also dealt with the history of mining.

Słowa kluczowe:

Stanisław Kossuth, „Przegląd Górniczo-Hutniczy”, „Przegląd Górniczy”, historia górnictwa węglowego

Keywords:

Stanisław Kossuth, Mining and Metallurgy Review, Mining Review, history of coal mining

Obchodząc w 2017 r. Jubileusz 125-lecia Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Górnictwa akcentowaliśmy „Dziedzictwo”, które pozostawili nam Nasi Koledzy w zawodzie górniczym. Obecnie w okresie obchodów 100-lecia odzyskania niepodległości Polski pragniemy przypomnieć zarówno czytelnikom „Przeglądu Górniczego”, jak i też społeczeństwu, jak ważne były różnorakie poczynania naszych poprzedników w czasie zaborów, aby osiągnąć wymarzony cel – Polskę niepodległą.

W tym roku obchodzimy także 115 rocznicę powstania czasopisma „Przegląd Górniczo-Hutniczy”, którego kontynuatorem od 1945 r. jest „Przegląd Górniczy”. Przez wiele lat jego Redaktorem Naczelnym był Stanisław Kossuth - postać znacząca w historii polskiego górnictwa, Stowarzyszenia i czasopisma, o której wiele ciepłych słów wypowiedzieli historycy prof. Jerzy Jaros (1970) i dr Mateusz Sobeczko (2015).

Stanisław Kossuth urodził się 2 października 1893 w Myszkowie (województwo śląskie). Był synem Aleksandra, absolwenta Instytutu Technologicznego w Petersburgu oraz pracownika wielu przedsiębiorstw hutniczych na ziemiach polskich, i Aleksandry z Piotrowiczów. Rodzina była pochodzenia węgierskiego, pradziad Kossutha w okresie Sejmu Czteroletniego podjął służbę w wojsku polskim i pozostał w Polsce. Stryj Stefan Kossuth był redaktorem „Przeglądu Technicznego”.

S. Kossuth w latach 1910–1911 studiował chemię na Uniwersytecie w Liège, w Belgii, a w latach 1911–1912 na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. W kolejnych latach

Stanisław Kossuth (ze zbiorów rodzinnych)

1912–1919 podjął studia na Wydziale Górniczym Akademii Górniczej w Przybramie, gdzie uzyskał dyplom inżyniera górniczego. Dyplom ten nostryfikował w Akademii Górniczej w Krakowie, w 1932 roku.

W okresie I wojny światowej przerwał studia i w latach 1914–1917 służył w wojsku – w Legionach Polskich – gdzie awansował od szeregowca do starszego sierżanta. Za odwagę

*) Stowarzyszenie Inżynierów i Techników Górnictwa, ZG Katowice

wykazaną na polach walki otrzymał dwa Krzyże Walecznych oraz Order Virtuti Militari V klasy.

W trakcie studiów pracował kilka miesięcy w kopalni „Saturn” w Czeladzi i około pół roku w kopalniach ropy naftowej w Borysławiu (Sobeczko 2015). Następnie podjął pracę w kopalni galmanu „Bolesław” koło Olkusza, a później w kopalni węgla „Hrabia Renard” (później „Sosnowiec”) w Sosnowcu. W 1920 r. został zwolniony za odmowę pracy podczas strajku górników i dostał się na „czarną listę” Rady Zjazdu Przemysłowców Górniczych. Nie mogąc znaleźć zatrudnienia w żadnej z dużych kopalń, przez parę lat pracował w małych kopalniach, m.in. w przedsiębiorstwie Stanisława Knothego i Józefa Przedpełskiego oraz jako samodzielny kierownik poszukiwań węgla brunatnego w okolicach Koła – Konina, a później jako kierownik w kopalni węgla brunatnego „Ochle” pod Kołem. Po przyłączeniu Górnego Śląska do Polski został w 1923 r. referentem technicznym w Okręgowym Urzędzie Górniczym w Katowicach, a w 1926 r. - Naczelnikiem tego Urzędu.

Stanisław Kossuth był w tym czasie czynnym członkiem Stowarzyszenia Polskich Inżynierów Górniczych i Hutniczych (SPIGH), wywodzącego się z polskich organizacji technicznych, które istniały jeszcze w okresie zaborów. Duży wpływ na politykę Stowarzyszenia wywierali w tym czasie przedsiębiorcy - właściciele kopalń i hut, którzy częściowo finansowali jego działalność jako członkowie wspierający i faktycznie to oni decydowali o składzie jego władz.

Stanisław Kossuth wraz z kilkoma młodymi kolegami przeprowadził w latach 1925-26, „rewolucję” w Stowarzyszeniu, polegającą na uniezależnieniu najpierw zarządu koła śląskiego, a później zarządu głównego tej organizacji od prywatnych pracodawców. Zmiany te zostały poparte przez dochodzącą właśnie do władzy sanację.

Od 1929 r. Kossuth wraz z Eugeniuszem Górkiewiczem zaczął wydawać Rocznik Stowarzyszenia Polskich Inżynierów Górniczych i Hutniczych dostępny w Muzeum Górnictwa w Zabrze.

Następnym krokiem zmierzającym do osłabienia wpływów przedsiębiorców na środowisko techniczne stała się sprawa „Przeglądu Górniczo-Hutniczego”. Czasopismo to ukazywało się już od 1903 r. jako dwutygodnik w Dąbrowie Górniczej. Zaczęła je wydawać grupa inżynierów pragnących pobudzić rozwój polityki myśli technicznej w górnictwie i hutnictwie. Jako wydawca figurował początkowo Stanisław Ciechanowski, właściciel uprzemysłowionego majątku Grodziec. Ponieważ jednak przedsięwzięcie to było kosztowne i ze względu na małe nim zainteresowanie czytelników szybko stało się deficytowe. W 1906 r. wydawanie „Przeglądu Górniczo-Hutniczego” przejęła organizacja przedsiębiorców, to jest Rada Zjazdu Przemysłowców Górniczych Królestwa Polskiego. Od 1920 r., kiedy to wznowiono wydawanie czasopisma po wojennej przerwie, przekształciło się ono w organ Rady Zjazdu Przemysłowców Górniczych Zagłębi Dąbrowskiego i Krakowskiego, która usiłowała za jego pośrednictwem kształtować opinię środowiska inżynierów. Efektem tych działań był wzrost liczby artykułów na tematy polityczne i społeczne, w których poddawano krytyce i przedstawiano w niekorzystnym świetle wystąpienia robotnicze.

Dominacja Rady Zjazdu wywoływała sprzeciw ze strony postępowo nastawionej części inżynierów. Wzmogły się one od czasu przeprowadzenia zmian we władzach stowarzyszenia. W rezultacie w 1929 r. zawarto umowę, na mocy której od 1 stycznia 1930 r. „Przegląd Górniczo-Hutniczy” został „wydzierżawiony” od Rady Zjazdu przez Stowarzyszenie Polskich Inżynierów Górniczo-Hutniczych. Wówczas jego redaktorem został Stanisław Kosstuh. Redakcję przeniesiono z Dąbrowy Górniczej do Sosnowca, a następnie do Katowic.

Zmiana redaktora pociągnęła za sobą wzrost udziału artykułów o charakterze technicznym oraz wzrost liczby autorów, wśród których znaleźli się najwybitniejsi wówczas przedstawiciele polskiej nauki górniczej, jak np.: Zygmunt Bielski, Karol Bohdanowicz, Witold Budryk, Waław Cybulski, Stefan Czarnowski, Eugeniusz Górkiewicz, Antoni Hoborski, Bolesław Krupiński, Alfred Kwieciński, Tadeusz Laskowski, Waław Lesiecki, Adam Ludkiewicz, Błażej Roga, Antoni Sałustowicz. Podczas gdy w 1929 r. zamieściło swe artykuły w „Przeglądzie Górniczo-Hutniczym” tylko 23 autorów, to w 1935 r. było ich już 53. Oprócz artykułów technicznych zamieszczano również informacje o nowych przepisach prawnych odnoszących się do górnictwa, statystykę miesięczną ograniczoną do górnictwa węglowego, komunikaty, przegląd czasowych informacji o działalności stowarzyszenia, wspomnienia pośmiertne, a także artykuły na tematy gospodarcze. Nakład czasopisma wynosił 600-700 egzemplarzy, cena pojedynczego egzemplarza to 4,50 zł, a roczna prenumerata w kraju - 48 zł (ulgowo dla członków stowarzyszenia - 24 zł). Czasopismo było początkowo jeszcze subwencionowane przez Radę Zjazdu, ale po paru latach udało się jednak uzyskać nadwyżkę dochodów nad wydatkami, co umożliwiło rezygnację z subwencji. Większą część wpływów stanowił jednak dochód z ogłoszeń przedsiębiorstw przemysłowych, uzyskiwanych przeważnie za pośrednictwem Unii Polskiego Przemysłu Górniczo-Hutniczego. Zależność finansowa od przedsiębiorców przybrała więc bardziej „zamaskowaną” formę. Do połowy 1939 r. ukazało się łącznie 559 numerów „Przeglądu Górniczo-Hutniczego”. **Od początku 1930 r. do końca 1937 r. redaktorem był Stanisław Kossuth.** Ponieważ został On służbowo przeniesiony do Warszawy redakcję czasopisma objął Marian Lubowicki.

W Warszawie Stanisław Kossuth został Naczelnikiem Wydziału Węglowego w Departamencie Górniczo-Hutniczym Ministerstwa Przemysłu i Handlu. Należy podkreślić, że na tym stanowisku przyczynił się do przeprowadzenia w 1938 r. zmian w prawie górniczym. W swoim życiorysie pisze: „Ekonomiczne studia z tego okresu pozwoliły na wykonanie z mojej inicjatywy szeregu pociągnięć o dużym pozytywnym znaczeniu dla górnictwa węglowego, jak np. wymówienie niekorzystnej dla nas umowy węglowej polsko-angielskiej, rozbięcie niektórych monopolii importu węgla, rozbitcie monopolu «Polskiej Konwencji Węglowej» przez utworzenie konkurencyjnej organizacji, co zwiększyło utarg kopalń, skrócenie czasu pracy pod ziemią do 7^{1/2} godzin” (Sobeczko 2015).

W okresie okupacji hitlerowskiej pracował formalnie w firmie „Radomski Torf”, zajmującej się eksploatacją torfu na potrzeby ludności, a jednocześnie działał w konspiracyjnej organizacji inżynierów górniczych, która układała plany przejęcia górnictwa przez polskie władze po wyparciu niemieckich najeźdźców. Organizacja ta powiązana z rządem londyńskim przyjęła zasadę wzięcia kopalń pod zarządzanie państwowe, a następnie - ich upaństwowienia. Wezwała również inżynierów, aby po wyzwoleniu przystąpili niezwłocznie do pracy w górnictwie „bez względu na to, kto nas wyswobodzi”.

Z początkiem 1945 r. Kossuth przybył do wyzwolonych Katowic i podjął pracę w Centralnym Zarządzie Przemysłu Węglowego, gdzie był kolejno: zastępcą naczelnego dyrektora technicznego, sekretarzem generalnym, zastępcą naczelnego dyrektora ds. ogólnych i członkiem Rady Techniczno-Gospodarczej. Był też przewodniczącym komitetu organizacji, a następnie prezesem zarządu głównego odrodzonego w 1946 r. Stowarzyszenia Inżynierów, które przyjęło nazwę Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Polskiego Przemysłu Węglowego (późniejsze Stowarzyszenie Inżynierów i Techników Górnictwa). Od 1945 r. był również naczelnym redaktorem czasopisma fachowego, które zaczął wydawać

Centralny Zarząd Przemysłu Węglowego w Katowicach. Czasopismo to, wobec ostatecznego oddzielenia hutnictwa od górnictwa, przyjęło nazwę „Przeгляд Górnicy” i wprowadziło podwójną numerację poszczególnych zeszytów, nawiązując do dawnych tradycji.

Pierwszy, podwójny zeszyc „Przeгляdu Górnicy” ukazał się na początku lipca 1945 r. Miał on nr 1-2 (569-570), przy czym druga numeracja miała nawiązywać do dawnego „Przeгляdu Górnicy-Hutniczego”. Artykuł wstępny, napisany przez ówczesnego naczelnego dyrektora technicznego Centralnego Zarządu Przemysłu Węglowego Bolesława Krupińskiego podkreślał, że czasopismo to będzie zamieszczało, oprócz artykułów technicznych również ekonomiczne, dopóki przemysł węglowy nie powoła w tym celu odrębnego organu ekonomiczno-gospodarczego. Treść rocznika 1945 podzielono później na 8 działów:

1. Geologia, petrografia, przeróbka i chemia kopaliny użytecznych.
2. Gospodarka i organizacja.
3. Odbudowa, obudowa i przewietrzanie.
4. Mechanizacja robót górnicych i przewóz.
5. Koksownictwo.
6. Prasa fachowa (omówienie artykułów z prasy krajowej i zagranicznej).
7. Różne (artykuły okolicznościowe).
8. Statystyka przemysłu węglowego.

W 1946 r. liczba działów wzrosła do 10 wobec wyodrębnienia spraw przewietrzania, gazów i pożarów podziemnych oraz przeróbki mechanicznej i chemicznej. Natomiast dział pierwszy uzupełniono o zagadnienia miernictwa górnicych, a dział drugi - sprawami bezpieczeństwa pracy. Od początku więc zarysowała się w czasopiśmie zdecydowana przewaga problematyki technicznej, chociaż z zakresu gospodarki i organizacji zamieszczono w 1945 r. 10 artykułów, a w 1946 r. – już 23.

Wobec stopniowego likwidowania agend Centralnego Zarządu Przemysłu Węglowego wydawcą „Przeгляdu

Górnicych” został w 1949 r. Główny Instytut Paliw Naturalnych (późniejszy Główny Instytut Górnicych), a potem Ekspozytura Państwowych Wydawnictw Technicznych w Katowicach. Opiekę merytoryczną sprawowało jednak Ministerstwo Górnicych, które w 1950 r. powołało komitet redakcyjny czasopisma na czele ze Stanisławem Gismanem.

Stanisław Kossuth był jeszcze przez pewien czas jednym z redaktorów działowych „Przeгляdu Górnicych”. Od 1 listopada 1948 r. do 30 września 1965 r. pracował w Głównym Instytucie Górnicych jako kierownik Działu Koordynacji Prac Nauk. (później Działu Planowania) i naczelnym redaktorem publikacji naukowych instytutu, a potem jako doradca naukowy. Na tych stanowiskach kierował badaniami geograficznego rozmieszczenia różnych typów węgla w pokładach warstw siódłowych Zagłębia Górniośląskiego oraz pracami nad określeniem urabialności węgla.

Od lat 50. XX wieku prowadził także badania z zakresu historii polskiego górnicych, współpracując z Instytutem Historii Kultury Materialnej Polskiej Akademii Nauk. Cenne były zwłaszcza jego prace na temat polskich inżynierów, którzy przed I wojną światową studiowali na uczelniach górnicych w Bańskiej Szczawnicy, Freibergu, Przybramie i Leoben. Ocaliły one od zapomnienia wiele nazwisk oraz faktów z dziejów polskich organizacji studenckich (Kossuth 1964).

Literatura

- JAROS J. 1970 - Stanisław Kossuth 1893-1968. Kwartalnik Historii Nauki i Techniki, t. 15, nr 1. s. 123-124.
- KOSSUTH S. 1964 - Polacy – słuchacze Akademii Górnicych w Leoben, Katowice.
- SOBECZKO M. 2015 - Życie i działalność Stanisława Kossutha (1893-1968). Archiwum Polskiej Akademii Nauk w Warszawie oddział w Katowicach. „Zeszyty Myszkowskie”, nr 2, s. 145-153.

Artykuł wpłynął do redakcji, wrzesień 2018

Artykuł akceptowano do druku 10.10.2018